

وضعیت نفت در فدراسیون روسیه

فدراسیون روسیه دارای منابع مهم سوخت و انرژی می‌باشد. همه‌جانبه و عمومی بودن بهره‌وری از این منابع به صورت طبیعی و تحول یافته در کلیه رشته‌های اقتصادی و افزایش احتیاجات داخلی این کشور ضرورت انجام اقدامات لازم در تمامی زمینه‌های اقتصادی را از پیش تعیین می‌کند. قابلیت تبدیل منابع سوخت با وجود فرقه‌های عمده در میراث ارزش و بهره‌وری آنها، ضامن نتایج اقتصادی می‌باشد و تقاضای بازار جهانی به مواد خام هیدروکربوری و احتیاج این کشور به درآمد ارزی علت اصلی افزایش ظرفیت استخراج مواد نفتی در روسیه است؛ به طوری که نفت اصلی‌ترین نقش را در مجموعه اقلام مبادلات تجاری این کشور ایفا می‌کند. طبق آمار هفته‌نامه آمریکایی نفت و گاز در حال حاضر احتیاجات منابع انرژی جهان از طریق ۱۱/۷ میلیارد تن مواد معادل نفت شامل ۶۳٪ نفت و گاز، ۲۸٪ زغال سنگ و ۹٪ انرژی اتمی و دیگر منابع انرژی تأمین می‌شود.

ساختار تراز انرژی جهان

انرژی	۱۹۹۳	۱۹۹۶
نیازمندی‌های عمومی	۱۱/۵ میلیارد تن (معادل نفت)	۱۲/۴ میلیارد تن
نفت و گاز مایع	۳۹/۹٪	۳۹/۵٪
گاز	۲۲/۸٪	۲۲/۸٪
زغال سنگ	۲۸٪	۲۸/۱٪
انرژی هسته‌ای	۶/۸٪	۶/۹٪
سایر منابع	۲/۵٪	۲/۶٪

منبع: مجله دنیای بازرگانی، اوت ۱۹۹۴، جمهوری قزاقستان

در طول سالهای متمادی از سوختهای طبیعی زیرزمینی، بویژه نفت به‌عنوان اساس منابع مواد انرژی جهت حمل و نقل و صنایع مدرن استفاده می‌شود. در حال حاضر مسئله تأمین منابع نفت و تضمین چگونگی تحویل آن با بهای قابل قبول یکی از عوامل مهم توسعه و پیشرفت استراتژیک و از مسائل مهم اقتصادی جهانی به‌شمار می‌آید. نفت و گاز از اهمیت

ویژه‌ای در مجموعه صادرات و واردات سوخت و انرژی فدراسیون روسیه برخوردار است. روسیه با داشتن منابع مهم نفت در ردیف دومین کشور جهان پس از عربستان سعودی است. روسیه سیزده درصد انرژی جهان را تولید می‌کند که پس از ایالات متحده آمریکا با بیست درصد در رتبه دوم جا دارد؛ ۲۸ درصد گاز، ۱۲ درصد زغال سنگ و ۱۱ درصد نفت جهان در این کشور تولید می‌گردد. روسیه از صادرات مواد انرژی‌زا درآمد هنگفتی را به دست می‌آورد که به منظور ترمیم نهادهای سیاسی و مالی متلاشی شده این کشور استفاده می‌شود. در اختیار داشتن منابع غنی و سرشار نفت در روسیه نظر به وسعت و جمعیت زیاد آن و پیچیدگی‌های ساختار جامعه این کشور، نمی‌تواند متضمن ثبات نظام سیاسی و رفاه عمومی باشد.

مجموع‌های نفتی روسیه همانند دیگر بخشهای اقتصادی این کشور طی چند سال گذشته دستخوش تحولاتی بوده که در نتیجه اجرای اصلاحات به وجود آمده است. این کشور با داشتن ظرفیت تولید شش میلیون بشکه نفت در روز یکی از اصلی‌ترین تولیدکنندگان کشورهای شوروی سابق محسوب می‌گردد. با تمسک به معیارهای حاکم بر تولید و میزان مصرف داخلی می‌توان حجم صادرات نفت روسیه را مشخص نمود. سطح داخلی از جمله متغیرهایی است که بر سطح صادرات نفت روسیه تأثیر خواهد داشت. مصرف داخلی این کشور طی چهار سال اول اجرای اصلاحات تا میزان ۲ میلیون بشکه در روز کاهش یافت که معلول رکود شدید اقتصادی بویژه در تولید صنعتی می‌باشد.

فدراسیون روسیه در سال ۱۹۹۳ از لحاظ میزان تولید نفت با حجم ۳۵۲ میلیون تن در سال، در جهان مقام دوم را پس از عربستان احراز نمود و مقام سوم و چهارم در این زمینه از آن کشورهای آمریکا با حجم تولید ۳۵۰ میلیون تن و ایران ۱۸۰ میلیون تن بود. ۶ سال قبل، روسیه بزرگترین تولیدکننده نفت جهان بود؛ ولی امروزه روسیه سومین کشور تولیدکننده نفت بعد از عربستان سعودی و ایالات متحده آمریکا می‌باشد (با امکانات نگهداری ۱۰۰ میلیون تن ذخیره نفتی و ۱۰٪ ذخایر نفت جهان).

در ژانویه سال ۱۹۹۵ وزارت سوخت و انرژی، منابع انرژی سال ۱۹۹۴ را به شرح ذیل اعلام داشت: تولید نفت خام در سال ۱۹۹۴ برابر ۳۱۴ میلیون تن بود که ۱۱ درصد از سال قبل (۳۵۴/۶ میلیون تن) کمتر بوده و حجم تولید در سال ۱۹۹۵ به ۳۰۷ میلیون تن (۳٪-) کاهش یافت. صادرات نفت خام برابر ۱۲۳ میلیون تن در سال ۱۹۹۴ بود که از این

میزان ۳۴/۱ میلیون تن به کشورهای CIS (۱/۲۰٪ کمتر از سال ۱۹۹۳) تعلق داشت در حالی که ۸۸/۹ میلیون تن نفت به کشورهای خارج دور صادر شد (با افزایش ۱۱/۳٪). صادرات نفت امروزه ۵۵٪ از درآمد ارزی این کشور را تأمین می‌نماید.

میزان تولید نفت و گاز و زغال سنگ در سال ۱۹۹۵

نفت	۳۰۷ میلیون تن	۳٪ کاهش
گاز	۵۹۵ میلیارد متر مکعب	۲٪ کاهش
زغال سنگ	۲۶۲ میلیون تن	۳٪ کاهش
برق	۸۶۲ میلیارد کیلووات ساعت	۲٪ کاهش
نفت پالایش شده	۱۸۳ میلیون تن	۱٪ افزایش

تولیدات نفت روسیه عمدتاً توسط شرکتهای نفتی، روس نفت به میزان ۱۲۹/۷ میلیون تن، لوک اویل ۴۰/۰۵ میلیون تن، سورگوت نفت گاز^۱ ۳۴/۲۵ میلیون تن، سیدانکو ۳۲/۸ میلیون تن، یاگوس^۲ ۲۸/۴ میلیون تن انجام شده است. شرکتهای سهامی مشترک در سال ۱۹۹۴، ۹/۸ میلیون تن نفت صادر نموده‌اند. بزرگترین شرکتهای سهامی صادرکننده نفت عبارت‌اند از: شرکت روسی - کانادایی یاگانسک فرانک ماستر^۳ (۱/۸ میلیون تن)، شرکت روسی - آلمانی کوتکونفت^۴ (یک میلیون تن)، شرکت سهامی ساموتلور سرویس^۵ (۰/۹ میلیون تن).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

شرکتهای مشترک صنایع نفت

روسیه در حال حاضر نزدیک به ۵۰ پروژه نفتی با کشورهای خارجی دارد. در سپتامبر سال ۱۹۹۴ اولین سرمایه‌گذاری مشترک غربی برای توسعه میدان نفت در روسیه پس از فروپاشی شوروی سابق شروع به پمپاژ نفت نمود.

در سال ۱۹۹۱ کونوکو^۶ و آرخانگلسک ژئولوژی^۷ پروژه چراغهای قطبی را شکل

1. Surgutneftgaz

3. Yugansk Frankmaster

5. Samotlor Service

2. YUGOS

4. Kotkoneft

6. Conoco

دادند که هزینه آن ۳۷۵ میلیون دلار و در نوع خود بزرگترین پروژه در صنعت نفت بود. این پروژه در منطقه تیمان پچورا^۸ در هزار کیلومتری شمال غرب مسکو و ۱۰۰ کیلومتری مدار قطب شمال قرار داشت. براساس مفاد این پروژه مقرر شده که طی یک دوره ۲۵ ساله این نسبت کوچک سرمایه گذاری مشترک به ذخیره ۱۱۰ میلیون بشکه نفت در حوزه نفتی آردالین^۹ بیانجامد.

یک سرمایه گذاری مشترک دیگر در این منطقه در حال مذاکره است. یک کنسرسیوم که توسط شرکت تکزاکو^{۱۰} رهبری شده و اعضای آن شامل اگزان^{۱۱} و آماکو^{۱۲} و نورسک هیدروآس^{۱۳} از تووژ می باشند با دولت روسیه یک موافقتنامه اولیه که ارزش آن ۴۵ میلیارد دلار است به مدت ۵۰ سال امضا می نمایند. براساس مفاد این موافقتنامه، کنسرسیوم ۹۵ درصد از نفت حاصل از ۱۱ چاه نفت اکتشاف شده با سرمایه های اولیه که آن را پوشش داده بهره برداری نموده و از ۵ درصد بقیه روسیه ۴۰ درصد و کنسرسیوم ۶۰ درصد دریافت خواهند داشت. در همین مدت روسیه حق الزحمه ۶٪ و ۴۰٪ از تولیدات را پس از هزینه های سرمایه گذاری که دریافت نموده دریافت خواهد کرد.

به هر حال تکزاکو سعی خواهد نمود میزان سرمایه گذاری خود را تا سال ۲۰۰۰ به لحاظ توسعه ثبات سیاسی و اقتصادی تا سقف ۱ میلیارد دلار محدود نگه دارد.

لوک اوایل بزرگترین شرکت خصوصی نفتی روسیه نیز در حال مطالعه سرمایه گذاری مشترک است. لوک اوایل اولین کمپانی است که در فهرست شرکتهای بورس نیویورک قرار گرفته است.

شرکت لوک اوایل در سال ۱۹۹۴ با شرکت بین المللی شورون^{۱۴} یک موافقتنامه به امضا رسانده که شورون نفت خام از این شرکت در کوههای اورال خریداری نماید.

در منطقه ساخالین در خاور دور یک کنسرسیوم از کمپانی های نفتی غربی و روسیه در زمینه توسعه ذخایر نفت و گاز کار می نمایند. اعضای کنسرسیوم شامل ماراتون^{۱۵}، میتسویی^{۱۶}،

7. Arkhangelsk Geologia

9. Ardalin

11. Exxon

13. Norsk Hydro As

15. Marathon

8. Timan Pechora

10. Texaco

12. Amaco

14. Chevron

16. Mitsui

میتسوبیشی^۱، رویال داچ شل^۲ مک درموت^۳ می‌باشند. شافرانیک وزیر سابق سوخت و انرژی معتقد است روسیه از این مشارکت با بیش از ۵۰ درصد منفعت ۱۰ میلیارد دلار درآمد کسب خواهد نمود.

کنسرسیوم لوله نفت دریای خزر شامل کشورهای روسیه، قزاقستان و عمان برای توسعه لوله‌های نفتی در دریای خزر از سال ۱۹۹۶ شروع شده که با اجرای این پروژه و ۱۵۰۰ کیلومتر لوله‌گذاری امکان انتقال نفت تنگیز در قزاقستان از طریق سیبری غربی و اورال به بندر نورسیسک فراهم خواهد شد. امید می‌رود فاز اول این پروژه به طول ۲۵۰ کیلومتر نزدیک نورسیسک با هزینه ۳۰۰ میلیون دلار در سال ۱۹۹۷ به اتمام برسد. انتظار می‌رود این لوله نفتی بتواند ۷۰ میلیون تن نفت را پمپاژ نماید و به ۳۰۰ هزار بشکه در روز در دو سال آینده افزایش یابد. شورون^۴ که با کمپانی نفتی قزاقستان مونای‌گاز^۵ دارای سرمایه‌گذاری مشترک می‌باشد در این پروژه نیز سهام است.

جنگ در چین باعث کاهش تولیدات نفت این منطقه از ۴/۵ میلیون تن در چند سال پیش به ۱/۲ میلیون تن در سال ۱۹۹۶ شده است. علاوه بر آن این جنگ توان سرمایه‌گذاری غرب در روسیه را بخاطر عدم ثبات مسائل سیاسی، اقتصادی و شرایط اجتماعی به مخاطره انداخته است.

در حال حاضر روسیه با توجه به مسائل خصوصی‌سازی در بخشهای مختلف، کار خصوصی‌سازی در بخش نفت و گاز را نیز دنبال می‌نماید و اغلب شرکت‌های عمده سهام خود را در معرض فروش گزارده‌اند. *روشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*
فدراسیون روسیه با داشتن سوابق طولانی در بخش اکتشاف، استخراج، پالایش و تولید تجهیزات نفت و گاز دارای تجارب غنی می‌باشد و جا دارد که جمهوری اسلامی ایران از این فرصت حداکثر استفاده را بنماید.

منبع: *Chember World Report Russia*

1. Mitsubishi Corporation
3. Mcdermott International
5. Kazakhstanmunaigaz

2. Royal Dutch/Shell Group
4. Chevron